Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA MANUELA KAMPOSA SANČESA-BORDONAS [*MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2020. gada 18. jūnijā [1]

Lieta C-540/19

WV
pret
Landkreis Harburg

(*Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa, Vācija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa – Jurisdikcija uzturēšanas saistību lietās – Uzturlīdzekļu kreditora pastāvīgā dzīvesvieta – Valsts iestādes likumiskā subrogācija, pārņemot uzturlīdzekļu kreditora prasījumu

1. *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa, Vācija) jautā Tiesai, vai saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 4/2009 [2] Vācijas tiesu iestādēm ir jurisdikcija izskatīt prasību, ko pret Austrijā pastāvīgi dzīvojošu uzturlīdzekļu parādnieku cēlusi kāda Vācijas valsts iestāde, kura *cessio legis* rezultātā pārņēmusi uzturlīdzekļu kreditora tiesības.

2. Sākotnēji varētu šķist, ka Tiesa šīs šaubas jau ir izkliedējusi, [2004.] gadā atbildot uz kādu citu, līdzīgu prejudiciālo jautājumu. Spriedumā *Blijdenstein* [3] tika noliegts, ka tiesības pārņēmusī valsts iestāde var prasīt uzturlīdzekļu samaksu uzturlīdzekļu kreditora pastāvīgās dzīvesvietas tiesās. Tolaik piemērojamā tiesību norma bija Briseles 1968. gada konvencijas [4] 5. panta 2. punkts.

3. Lai gan spriedumā *Blijdenstein* analizētais jurisdikcijas kritērijs un Regulas Nr. 4/2009 3. panta b) punkts formāli ir identiski, pastāv apsvērumi, kuri tagad mudina sniegt atšķirīgu interpretāciju.

4. Proti, Briseles 1968. gada konvencija (un tās pēctece – "Regula (EK) Nr. 44/2001" [5]) ir pavērusi ceļu Regulai Nr. 4/2009, kas nav tikai vienkārša agrāko tekstu atveide. Lai arī turpmāk nodrošinātu to pašu mērķu sasniegšanu, jaunā regula pielāgo starptautiskās tiesu jurisdikcijas noteikumus starp dalībvalstīm, tā ka to interpretācija būs jāīsteno atbilstoši šim jaunajam tiesiskajam regulējumam.

5. Tiesai tātad tiek dota iespēja pārskatīt savu agrāko judikatūru tiktāl, ciktāl tā neatbilst pašlaik spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam.

1 Oriģinālvaloda – spāņu.

2 Padomes Regula (2008. gada 18. decembris) par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un sadarbību uzturēšanas saistību lietās (OV 2009, L 7, 1. lpp.).

3 Spriedums, 2004. gada 15. janvāris (C-433/01, EU:C:2004:21; turpmāk tekstā – "spriedums *Blijdenstein*").

4 1968. gada 27. septembra Konvencija par jurisdikciju un spriedumu izpildi civillietās un komerclietās (OV 1972, L 299, 32. lpp.; turpmāk tekstā – "Briseles 1968. gada konvencija" vai "1968. gada konvencija").

5 Padomes Regula (2000. gada 22. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās (OV 2001, L 12, 1. lpp.).

I. Tiesiskais regulējums

A. Savienības tiesības. Regula Nr. 4/2009

6. Saskaņā ar tās 15. apsvērumu:

"Lai iespējami labāk aizsargātu uzturēšanas līdzekļu kreditoru intereses un veicinātu pareizu tiesvedību Eiropas Savienībā, būtu jāpieņem noteikumi par jurisdikciju, kas izriet no Regulas (EK) Nr. 44/2001. Apstāklim, ka atbildētāja pastāvīgā dzīvesvieta ir kādā trešā valstī, vairs nebūtu jāliedz piemērot Kopienas noteikumus par jurisdikciju, un tādā gadījumā vairs nevajadzētu būt paredzētai atsaucei uz valsts tiesību aktiem. Tāpēc šajā regulā būtu jānosaka, kādos gadījumos vienas dalībvalsts tiesa var īstenot papildu jurisdikciju."

7. Tās 44. apsvērumā ir noteikts:

"Uzturēšanas saistību lietās ar šo regulu būtu jāgroza Regula (EK) Nr. 44/2001, aizstājot minētās regulas noteikumus, kas piemērojami uzturēšanas saistībām. [..]"

8. Regulas 2. panta 1. punktā ir noteikts:

"Šajā regulā:

[..]

10) "kreditors" ir ikviena fiziska persona, kurai uzturēšanas līdzekļi pienākas vai kura tos pieprasa;

[..]."

9. Saskaņā ar 3. pantu:

"Dalībvalstīs uzturēšanas saistību lietās jurisdikcija ir:

a) atbildētāja pastāvīgās dzīvesvietas tiesai vai

b) kreditora pastāvīgās dzīvesvietas tiesai, vai

c) tiesai, kurai saskaņā ar tiesas valsts tiesību aktiem (*lex fori*) ir jurisdikcija tiesvedībā attiecībā uz personas juridisko statusu, ja jautājums par uzturēšanu ir saistīts ar šādu tiesvedību, ja vien jurisdikcijas pamats nav tikai vienas puses pilsonība, vai

d) tiesai, kurai saskaņā ar tiesas valsts tiesību aktiem (*lex fori*) ir jurisdikcija tiesvedībā attiecībā uz vecāku atbildību, ja jautājums par uzturēšanu ir saistīts ar tādu tiesvedību, ja vien jurisdikcijas pamats nav tikai vienas puses pilsonība."

10. Regulas 64. pantā ir norādīts:

"1. Ja pieteikuma mērķis ir nolēmumu atzīšana, izpildāmības pasludināšana vai izpilde, jēdzienā "kreditors" ir ietvertas arī valsts iestādes, kas rīkojas tādas personas vārdā, kam pienākas uzturēšanas līdzekļi vai kam jāatlīdzina uzturēšanas līdzekļu vietā saņemti maksājumi.

[..]

3. Valsts iestādes var censties panākt atzīšanu un izpildāmības pasludināšanu vai prasīt nolēmumu izpildīt:

a) nolēmumu, kas pieņemts par parādnieku pēc valsts iestādes prasības atlīdzināt maksājumus, kas ir izmaksāti uzturēšanas līdzekļu vietā;

[..].”

B. Vācijas tiesības

11. Saskaņā ar *Bürgerliches Gesetzbuch* [6] 1601. pantu:

“Radiniekiem taisnā līnijā ir pienākums savstarpēji nodrošināt uzturlīdzekļus.”

12. *Sozialgesetzbuch* divpadsmitās grāmatas [7] 94. panta 1. punkta pirmajā teikumā ir noteikts:

“Ja personai, kurai ir tiesības uz pabalstu, laika posmā, kad pabalsti tiek piešķirti, atbilstoši civiltiesībām ir uzturlīdzekļu prasījums, šis prasījums veikto izmaksu apmērā, kā arī attiecībā uz tiesībām pieprasīt ar uzturlīdzekļiem saistīto informāciju pāriet iestādei, kas sniedz sociālo palīdzību.”

13. *SGB XII* 94. panta 5. punkta trešajā teikumā ir noteikts:

“Prasījumi, kas izriet no 1.–4. punktā minētajiem nosacījumiem, risināmi civiltiesiskā kārtībā.”

II. Lietas apstākļi un prejudiciālais jautājums

14. WV 1948. gadā dzimusī māte kopš 2009. gada dzīvo veco ļaužu aprūpes namā Ķelnē (Vācija). Tā kā viņas pašas ienākumi un īpašumu vērtība pilnībā nesedz izdevumus par uzturēšanos aprūpes namā, viņa ilgstoši saņem sociālo palīdzību no *Landkreis Harburg* (Harburgas rajons, Vācija) saskaņā ar *SGB* XII grāmatu.

15. WV – dēls, kuram ir uzturlīdzekļu maksāšanas pienākums, – pastāvīgi dzīvo Vīnē (Austrija).

16. *Landkreis Harburg* pieprasa WV samaksāt nokavētos uzturlīdzekļu maksājumus par laikposmu no 2017. gada aprīļa līdz 2018. gada aprīlim, kā arī regulāros uzturlīdzekļu maksājumus no 2018. gada maija.

17. Prasība tika celta *Amtsgericht Köln* (Ķelnes pirmās instances tiesa, Vācija), un tajā valsts iestāde apgalvoja, ka atbilstoši *SGB XII* 94. panta 1. punktam tā bija *cessio legis* rezultātā pārņēmusi WV mātes pret viņu pastāvošos uzturlīdzekļu prasījumus. Iestāde apgalvoja, ka atsauces laikposmā tā ir sniegusi [WV] mātei sociālās palīdzības pakalpojumus, par kuriem izmaksas acīmredzami pārsniedz prasīto uzturlīdzekļu apmēru.

18. WV norādīja uz Vācijas tiesu starptautiskās jurisdikcijas neesamību.

19. Ķelnes pirmās instances tiesa atzina savas starptautiskās jurisdikcijas neesamību un atzina prasību par nepieņemamu. Tās ieskatā, saskaņā ar Regulas Nr. 4/2009 3. panta b) punktu “kreditors” var būt tikai persona, kurai pienākas uzturlīdzekļi, nevis valsts iestāde, kura *cessio legis* rezultātā ir pārņēmusi šo prasījumu.

6 Civilkodekss (turpmāk tekstā – “*BGB*”).

7 Sociālā nodrošinājuma kodeksa [XII grāmata] (turpmāk tekstā – “*SGB XII*”).

20. Valsts iestāde prasītāja iesniedza apelācijas sūdzību *Oberlandesgericht* (Federālās zemes Augstākā tiesa), tiesu iestādei, kas atcēla apstrīdēto lēmumu un lietu nosūtīja atpakaļ pirmās instances tiesai jaunai izskatīšanai.

21. Pēc apelācijas tiesas domām, Vācijas tiesu iestādēm ir starptautiskā jurisdikcija, tāpēc uzturlīdzekļu kreditors var saskaņā ar Regulas Nr. 4/2009 3. panta a) un b) punktu izvēlēties, vai vērsties savas pastāvīgās dzīvesvietas (Vācija) kompetentajā tiesā vai atbildētāja pastāvīgās dzīvesvietas (šajā lietā – Austrija) kompetentajā tiesā. Šādas izvēles tiesības pienākas arī valsts iestādei, kura *cessio legis* rezultātā pārņēmusi uzturlīdzekļu prasījumu.

22. WV iesniedza kasācijas sūdzību *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa), kas uzdod Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu:

"Vai iestāde, kas pilda publiskas funkcijas un kas uzturlīdzekļu kreditoram ir sniegusi sociālās palīdzības pakalpojumus saskaņā ar publisko tiesību normām, var noteikt jurisdikciju uzturlīdzekļu kreditora pastāvīgajā dzīvesvietā Uzturlīdzekļu regulas 3. panta b) punkta izpratnē, ja tā, nodrošinot sociālās palīdzības pakalpojumu, *cessio legis* rezultātā pārņemto uzturlīdzekļu kreditora uzturlīdzekļu civiltiesisko prasījumu no uzturlīdzekļu parādnieka piedzen regresa kārtībā?"

III. Tiesvedība Tiesā

23. Šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu Tiesā tika reģistrēts 2019. gada 16. jūlijā.

24. Rakstveida apsvērumus iesniedza Vācijas Federatīvās Republikas un Spānijas Karalistes valdības, kā arī Eiropas Komisija.

25. Tiesas sēdes rīkošana netika atzīta par vajadzīgu.

IV. Analīze

A. Ievada apsvērums

26. Garantēt ātru un efektīvu uzturēšanas saistību izpildi ir būtiski daudzu cilvēku labklājībai Eiropā [8]. Lai stiprinātu šo garantiju pārrobežu situācijās, Briseles 1968. gada konvencijā jau bija iekļauta speciāla tiesību norma starptautiskās tiesu jurisdikcijas jomā [9]. Atbilstoši tai (konvencijas 5. panta 2. punkts) uzturlīdzekļu kreditors varēja celt prasību vai nu parādnieka domicila dalībvalsts kompetentajā tiesā, vai tās dalībvalsts kompetentajā tiesā, kurā viņam pašam ir domicils vai pastāvīgā dzīvesvieta. Šis noteikums tika iekļauts Regulā Nr. 44/2001.

27. Eiropadomes 1999. gada 15. un 16. oktobra Tamperes sanāksmē Padome tika aicināta uz Komisijas priekšlikumu pamata sagatavot kopējus procesuālus noteikumus, lai vienkāršotu un paātrinātu pārrobežu strīdu atrisināšanu uzturēšanas saistību lietās. Galīgo impulsu ir sniegusi Hāgas programma un turpmākais rīcības plāns [10], kuru rezultātā šajā jomā tika pieņemta tagad spēkā esošā Regula Nr. 4/2009.

8 Apgalvojums ir iekļauts "Pasākumu programmā, lai īstenotu nolēmumu savstarpējās atzīšanas principu civillietās un komerclietās" (OV 2001, C 12, 1. lpp.), kas deva pirmo impulsu darbiem pie jaunā tiesiskā regulējuma par sadarbību uzturēšanas saistību lietās.

9 Kā paskaidrots Ženāra [*Jenard*] ziņojumā par 1968. gada konvenciju (OV 1979, C 59, 1. lpp.), tiesību norma tika izveidota, paplašinot Hāgas 1958. gada 15. aprīļa Konvenciju par nolēmumu uzturēšanas saistību lietās atzīšanu un izpildi.

10 Hāgas programma brīvības, drošības un tiesiskuma stiprināšanai Eiropas Savienībā (OV 2005, C 53, 1. lpp.).

28. Lai iespējami labāk aizsargātu uzturlīdzekļu kreditoru intereses un veicinātu pareizu tiesvedību Eiropas Savienībā, Regula Nr. 4/2009 pielāgo agrāk spēkā esošās tiesību normas par tiesu jurisdikciju. Konkrēti, tajā ir ietverts specifisks uzturlīdzekļu pieprasīšanas tiesiskais regulējums, kuram, lai gan tas ir saistīts ar pārējiem tiesu iestāžu sadarbības civillietās instrumentiem, ir pašam savi mērķi un sistēma.

29. Kā paskaidrošu vēlāk, šiem elementiem būtu jāprevalē (jaunā) teksta interpretācijā, veicinot vienveidīgas tā piemērošanas – kurai ir jābūt autonomai – nodrošināšanu.

B. Pašreizējais stāvoklis. Agrākā judikatūra

30. Kopš Regulas Nr. 4/2009 stāšanās spēkā [11] Eiropas Savienības Tiesai ir uzdoti vairāki prejudiciālie jautājumi gan par tās 3. pantu [12], gan it īpaši par šā panta b) punktu [13], lai gan no šīs lietas atšķirīgā perspektīvā.

31. Regula Nr. 4/2009 nesniedz tiešu atbildi uz iesniedzējtiesas uzdoto jautājumu, kas bija izraisījis vairākus komentārus par skaidrības trūkumu šajā sakarā [14].

32. Manuprāt, šajā regulā var atrast pietiekami daudz elementu, lai apstiprinoši atbildētu uz prejudiciālo jautājumu. Centīšos izklāstīt, kāpēc valsts iestāde, kura sniegusi sociālās palīdzības pakalpojumus uzturlīdzekļu kreditoram, var savas pastāvīgās rezidences vietas tiesās un no minēto uzturlīdzekļu parādnieka piedzīt uzturlīdzekļu prasījumu [15], ko tā pārņēmusi *cessio legis* rezultātā.

33. Šāda atbilde nozīmē, ka ir jāatkāpjas no sprieduma *Blijdenstein*, kurā, kā jau minēju, Tiesa apgalvoja, ka saskaņā ar Briseles 1968. gada konvencijas 5. panta 2. punktu uzturlīdzekļu kreditora pastāvīgās dzīvesvietas tiesa var tikt izmantota tikai tad, ja prasību ceļ "prasītājs personīgi" [16].

34. Minētajā spriedumā Tiesa:

– atsaukusies uz starptautiskās tiesu jurisdikcijas lietām kopēju principu, ka tiesību normas, kas veido atkāpes no atbildētāja domicila valsts tiesu jurisdikcijas principa, ir jāinterpretē šauri, un 1968. gada konvencijā pausto *negatīvo nostāju* pret prasītāja domicila tiesu jurisdikciju [17], kvalificēja uzturlīdzekļu kreditoru par "vājāko pusi" tiesvedībās, kurās šie līdzekļi tiek pieprasīti,

– balstoties uz šo premisu, apgalvoja, ka "valsts iestāde, kas ceļ regresa prasību pret uzturlīdzekļu parādnieku, attiecībā pret viņu neatrodas vājākā pozīcijā" [18],

11 Skat. tās 76. pantu. Regula stājās spēkā 2009. gada 30. janvārī; pilnīgas piemērojamības datums ir 2011. gada 18. jūnijs – brīdis, kad sāka provizoriski piemērot Hāgas 2007. gada Protokolu par uzturēšanas saistībām piemērojamiem tiesību aktiem.

12 Spriedumi, 2015. gada 16. jūlijs, A (C-184/14, EU:C:2015:479); 2017. gada 15. februāris, W un V (C-499/15, EU:C:2017:118), un 2019. gada 5. septembris, R (Jurisdikcija skatīt lietas par vecāku atbildību un uzturēšanas saistībām) (C-468/18, EU:C:2019:666; turpmāk tekstā – "spriedums R"). Skat. arī rīkojumus, 2018. gada 16. janvāris, PM (C-604/17, EU:C:2018:10), un 2019. gada 3. oktobris, OF (Laulības šķiršana, kas ietekmē nepilngadīgo) (C-759/18, EU:C:2019:816).

13 Spriedums, 2014. gada 18. decembris, *Sanders* un *Huber* (C-400/13 un C-408/13, EU:C:2014:2461; turpmāk tekstā – "spriedums *Sanders* un *Huber*").

14 Lipp, V. "Vorbemerkung zu Artikel 3 Verordnung (EG) Nr. 4/2009 des Rates über die Zuständigkeit, das anwendbare Recht, die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen und die Zusammenarbeit in Unterhaltssachen (EG-UntVO)", Minhenes komentārs Likumam par tiesvedību ģimenes lietās un bezstrīdus tiesvedības lietās (*Münchener Kommentar FamFG*), 2. sējums, 3. izdevums, 2019, 29. un nākamie punkti.

15 Valsts iestāde nevarētu izmantot Regulas Nr. 4/2009 jurisdikcijas noteikumus, lai saņemtu atlīdzību par tiem izdevumiem, kas radušies par citiem posteņiem, nevis par uzturlīdzekļiem.

16 Spriedums *Blijdenstein*, 28. punkts un, citiem vārdiem, rezolutīvā daļa.

17 Turpat, 25. punkts.

18 Turpat, 30. punkts. Tiesa vēl piebilda, ka "turklāt uzturlīdzekļu kreditors, kura vajadzības tika nodrošinātas ar minētās valsts iestādes sniegtajiem pakalpojumiem, vairs neatrodas smagā finansiālā situācijā". Par šā apgalvojuma neapstiprināšanas lietderību skat. turpmāk 69. punktu.

– paskaidroja, ka no parādnieka viedokļa 1968. gada konvencijas 2. panta pirmā daļa (kas kā vispārēju noteikumu piešķīra jurisdikciju atbildētāja domicila valsts tiesām) ir domāta tam, lai "aizsargātu atbildētāju, ņemot vērā, ka parasti tieši atbildētājs ir vājākā puse, jo pret viņu tiek celta prasība"[19],

– noslēgumā – apgalvoja, ka atbildētāja domicila tiesa "ir labākajā pozīcijā, lai novērtētu viņa resursus"[20].

35. Vēlākajos spriedumos, kuri arī attiecās uz Regulas Nr. 4/2009 3. pantu, Tiesa no agrākās judikatūras saglabāja šādus aspektus:

– tās atbilstību jaunās regulas noteikumu analizēšanai, jo ar tiem ir aizvietoti Regulas Nr. 44/2001 noteikumi[21],

– pārliecību, ka uzturlīdzekļu kreditoram piedāvātā iespēja izvēlēties (Regulas Nr. 4/2009 3. pants) balstās viņa "vājās puses" statusā, kad viņš rīkojas kā prasītājs[22].

C. Argumenti par labu judikatūras maiņai

36. Turpinājumā es izklāstīšu iemeslus, kuri kopumā[23] varētu attaisnot atkāpšanos no sprieduma *Blijdenstein* kritērija jaunā tiesiskā regulējuma (Regulas Nr. 4/2009) gaismā. Šajā ziņā es piekrītu Vācijas un Spānijas valdībām, kā arī Komisijai, kuras virza šo pašu risinājumu.

1. Jauna starptautiskās tiesu jurisdikcijas noteikumu sistēma

a) Pilnīga sistēma

37. Pirmkārt, pieņēmums par šo secīgo instrumentu kontinuitāti nav nedz absolūts, nedz automātisks[24]. Agrākās judikatūras ievērošana ir saprātīga, ja nav bijis leģislatīvu grozījumu. Regulā Nr. 4/2009 tādi ir – lai gan nav pamanāmi, vienkārši lasot piemērojamo tiesību normu, proti, 3. panta b) punktu.

38. Atšķirībā no Briseles konvencijas un Regulas Nr. 44/2001 Regula Nr. 4/2009 nepakļauj savu noteikumu par tiesu starptautisko jurisdikciju piemērojamību prasībai par atbildētāja domicilu kādā dalībvalstī[25].

39. No šiem normatīvajiem datiem izriet pirmais arguments par labu tam, lai valsts iestādēm, kuras *cessio legis* rezultātā pārņēmušas uzturlīdzekļu prasījumu, tiktu atļauts vērsties kreditora dzīvesvietas valsts tiesās: viņa tiesību aizsardzība[26].

19 Turpat, 29. punkts.

20 Turpat, 31. punkts.

21 Spriedums *Sanders* un *Huber*, 23. punkts.

22 Spriedums *Sanders* un *Huber*, 28. punkts, un spriedums R, 30. punkts. Abos ir atsauce uz sprieduma *Blijdenstein* 29. punktu.

23 Ir iespējams, ka daži no tiem atsevišķi nav derīgi, lai izraisītu judikatūras maiņu.

24 Tā to bija norādījis ģenerāladvokāts N. Jēskinens [*N. Jääskinen*] 2014. gada 4. septembra secinājumos lietā *Sanders* un *Huber* (C-400/13 un C-408/13, EU:C:2014:2171), 37. un 41. punkts: no judikatūras, kura attiecas uz agrākajiem instrumentiem, izrietošo principu pārcelšanu nevajadzētu veikt mehāniski.

25 Regulas Nr. 4/2009 15. apsvērumā ir atsauce uz šo grozījumu un ir aplūkota tā ietekme uz jurisdikcijas kritērijiem: kad ir likvidētas atsauces uz atlikušajām valstu tiesību sistēmām, ir nepieciešams, lai pati regula noslēgtu sevī noteikumu kopumu par jurisdikciju, piešķirot tam papildu kritērijus (6. un 7. pants).

26 Neērtības šīs aizsardzības iegūšanā savukārt var negatīvi ietekmēt pašas regulas mērķus: skat. turpmāk 54. un nākamos punktus.

40. Patiesi, kā norāda Komisija [27], ja uzturlīdzekļu parādnieks pastāvīgi dzīvo kādā trešajā valstī, neļaut valsts iestādei, kura *cessio legis* rezultātā pārņēmusi tiesības, celt prasību kreditora pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesās ar ļoti lielu iespējamības pakāpi nozīmētu piespiest to celt prasību ārpus Eiropas Savienības.

41. Lai tas tā nenotiktu, būtu nepieciešama vienošanās par tiesas izvēli kādas dalībvalsts labā (4. pants), jurisdikcijas noklusēta piešķiršana tai dalībvalstij, kuras tiesā ierodas atbildētājs (5. pants), vai dalībvalsts tiesām pēc atbildētāja un valsts iestādes kopīgās pilsonības (6. pants). 7. pantā paredzētais *forum necessitatis* tiek izmantots tikai izņēmuma gadījumos, kā pašā pantā ir norādīts.

42. Valsts iestādei, kas spiesta celt prasību kādā valstī ārpus Eiropas Savienības, būs papildu grūtības ne tikai ar atzīšanas procesu [28], bet, iespējams, arī vēlāk, ja tai būs jāprasa citā valstī pieņemta nolēmuma atzīšana vai izpilde. Tādā gadījumā piemērojamais režīms vairs nebūs neviens no Regulā Nr. 4/2009 paredzētajiem, bet gan vai nu kāds konvencionāls (daudzpusējs vai divpusējs) režīms, vai tās jurisdikcijas režīms, kurā jāprasa atzīšana vai izpilde [29].

b) Sistēma ar alternatīviem starptautiskās tiesu jurisdikcijas kritērijiem [30]

43. Regula Nr. 4/2009 ne tikai atkāpjas no prasības, ka tās normu piemērojamībai ir nepieciešams, lai atbildētāja domicils būtu kādā dalībvalstī, bet tā arī atkāpjas no Briseles 1968. gada konvencijā un Regulā Nr. 44/2001 paredzētās noteikumu/izņēmumu sistēmas, kas deva priekšroku atbildētāja domicila jurisdikcijai un lika ievērot citu tiesu, īpaši to, kurām jurisdikcija piešķirta strīda priekšmeta jomas dēļ, stingro interpretāciju.

44. Atbildētāja pastāvīgā dzīvesvieta, protams, ir pirmā iespēja, kas piedāvāta Regulas Nr. 4/2009 3. pantā, tomēr visas pēc tās norādītās iespējas tiek organizētas kā alternatīvas tai [31].

45. Visu 3. pantā minēto jurisdikcijas kritēriju nolikšana vienādā līmenī ļauj jaunajā tiesiskajā regulējumā atspēkot agrākos Tiesas argumentus, kuru pamatā bija *negatīva nostāja* pret prasītāja domicila tiesu jurisdikciju un tas, ka atbildētājs parasti tiek kvalificēts kā vājākā puse [32].

2. "Kreditors" nav tas pats, kas "prasītājs"

46. Spriedumā R Tiesa norādīja, ka uzturlīdzekļu kreditoram kā prasītājam ir pieejamas vairākas tiesu jurisdikcijas; tas izskaidrojams ar viņa "vājās puses" statusu un to, ka Regulas Nr. 4/2009 mērķis ir aizsargāt viņa intereses [33].

27 Komisijas rakstveida apsvērumi, 20. punkts. Skat. tiesību teorijā Lipp, V., minēts iepriekš, 32. punkts.

28 Papildus grūtībām, kas izriet no strīda izskatīšanas ārzemēs un ir kopīgas ikvienam prasītājam, valsts iestāde var sastapties ar šķēršļiem saistībā tieši ar savu publisko raksturu.

29 Tas nozīmē, ka parasti nolēmuma izpildei būs nepieciešama iepriekšēja izpildāmības deklarācija (*exequatur*), kas parasti ir pakļauta noteikumiem par izcelsmes valsts tiesas jurisdikcijas pārskatīšanu, aizstāvības tiesību ievērošanu, saderību ar agrākajiem nolēmumiem, ka tiesā nav *lis pendens* par to pašu vai saistītu lietu, ka nepastāv pretrunas sabiedriskajai kārtībai valstī, kur atrodas attiecīgā tiesa, un dažreiz par pamatlietai piemērojamo tiesību aktu pārbaudi.

30 Šeit es atsaucos tikai uz attiecībām starp Regulas Nr. 4/2009 3. pantā minētajām tiesām.

31 Šo Regulas Nr. 4/2009 īpatnību jau bija uzsvēris ģenerāladvokāts N. Jēskinens secinājumos apvienotajās lietās *Sanders* un *Huber* (C-400/13 un C-408/13, EU:C:2014:2171), 62. punkts.

32 Iepriekš, 34. punkts.

33 28.–33. punkts, īpaši 30. punkts.

47. Šie apgalvojumi nenozīmē, ka citiem prasītājiem nav tādas pašas iespējas izvēlēties starp minētās regulas 3. pantā minētajām tiesu iestādēm. Faktiski sprieduma R argumentācija atbilda tā strīda apstākļiem, kurā šis spriedums tika pieņemts, taču nav iemesla interpretēt šo spriedumu (un – paplašināti – pašu Regulu Nr. 4/2009) tādējādi, ka regulas 3. pantā minētie jurisdikcijas kritēriji tiek attiecināti tikai uz tiesvedību, ko *personīgi* uzsāk "vājā puse".

48. Regula Nr. 4/2009 nenosaka līdzvērtību nedz starp "kreditoru" un "prasītāju"[34], nedz starp "parādnieku" un "atbildētāju". Faktiski 8. panta 1. punktā ir aprakstīta situācija, kurā parādnieks ir prasītājs, un ierobežota tā prasības celšanas iespēja līdz kreditora pastāvīgās dzīvesvietas dalībvalstij (ar zināmiem nosacījumiem).

49. Kreditora – tāpat kā parādnieka – definīcija Regulas Nr. 4/2009 2. pantā ir attiecināma tikai uz *fiziskām personām*, tomēr, kā jau nupat sacīju, starp "kreditoru" un "prasītāju" nav katrā ziņā liekama vienlīdzības zīme.

50. Citiem vārdiem, no Regulas Nr. 4/2009 2. panta 1. punkta 10. apakšpunkta neizriet, ka valsts iestādēm, kuras pārņēmušas kreditora tiesības, nav pieejas citām tiesām kā vien atbildētāja pastāvīgās dzīvesvietas tiesai. Valsts iestādes izslēgšana no 2. panta 1. punkta 10. apakšpunkta definīcijas nozīmē tikai to, ka *tās* pastāvīgā rezidence (vai birojs) kādā noteiktā dalībvalstī neattaisno šīs valsts tiesu starptautisko jurisdikciju saskaņā ar 3. panta b) punktu[35].

51. Iespēja ierobežot valsts iestāžu rīcībā esošos jurisdikcijas kritērijus tika apsvērta kādā leģislatīvās procedūras posmā, taču nekļuva par galīgu dokumentu. Savā 2007. gada 13. decembra normatīvajā rezolūcijā[36] Parlaments ierosināja divus tekstus, kuriem ir nozīme šajā lietā: a) 2. panta 9. punktā iekļaut valsts iestādes "debitora" jēdzienā; un b) jaunā pantā – 2.a pantā – bija ierosināts paredzēt, ka šādas iestādes varētu celt prasību tikai atbildētāja pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesās. Abi priekšlikumi vēlāk izzuda[37].

52. Regulas Nr. 4/2009 64. pantā ir vēl viens atbalsta aspekts manai izvirzītajai tēzei, proti, atsaucē uz valsts iestādēm, kuras pieprasa atlīdzināt maksājumus, kas ir izmaksāti uzturlīdzekļu vietā:

– panta 1. punkts, kas ir saskanīgs ar regulas 14. apsvērumu[38], paplašina "kreditora" jēdzienu, attiecinot to arī uz valsts iestādēm, kuras var iesniegt atzīšanas vai izpildes, vai – attiecīgā gadījumā – *exequatur* pieteikumus[39],

34 Tāpat to nedara nedz Briseles konvencija, nedz Regula Nr. 44/2001. Ženāra [*Jenard*] ziņojumā par konvenciju ir atsauce uz "prasītāju", nevis uz "kreditoru" (25. lpp.).

35 Skat. tiesību teorijā, piemēram, Lipp, V., minēts iepriekš, 30. punkts.

36 Eiropas Parlamenta 2007. gada 13. decembra normatīvā rezolūcija par priekšlikumu Padomes regulai par piekritību, piemērojamo likumu, nolēmumu atzīšanu un izpildi un sadarbību uzturēšanas saistību lietās (COM(2005) 649 – C6-0079/2006 – 2005/0259(CNS)), P6_TA(2007)0620, 19. un 21. grozījums Komisijas priekšlikumā.

37 Skat. 2008. gada 21. oktobra dokumentu 14066/08 (1. papildin.) ar Padomes priekšlikumu, kas apstiprināts ar Parlamenta 2008. gada 4. decembra normatīvo rezolūciju, P6_TA(2008)0574.

38 "Šajā regulā – saistībā ar pieteikumu atzīt un izpildīt nolēmumu par uzturēšanas saistībām – būtu jānodrošina, lai termins "kreditors" ietvertu arī valsts iestādes, kas ir tiesīgas rīkoties tās personas vietā, kurai pienākas uzturēšanas līdzekļi, vai prasīt atlīdzināt maksājumus, kuri ir izmaksāti uzturēšanas līdzekļu vietā. [..]"

39 Regulas 64. panta tiešs modelis ir 2007. gada 23. novembra Hāgas Konvencijas par uzturlīdzekļu bērniem un cita veida ģimenes uzturēšanas līdzekļu pārrobežu piedziņu 36. pants: skat. 2008. gada 21. oktobra dokumentu 14066/08 (1. papildin.) – uz kuru es atsaucos 37. zemsvītras piezīmē –, kurā ir Padomes priekšlikums, 47.b pants, tagad 64. pants. Savukārt minētais Hāgas konvencijas pants pārņem (ar dažām atšķirībām) Hāgas 1973. gada 2. oktobra Konvencijas par nolēmumu, kas attiecas uz uzturēšanas saistībām, atzīšanu un izpildi 18. un 19. pantu. Valsts iestāžu klasificēšanas par "kreditoru" šajā kontekstā mērķis ir ļaut tām vērsties pēc centrālo iestāžu starpniecības.

– panta 3. punkts, kas balstās uz šo premisu, atbilst leģitimācijai, kas piešķirta ar diviem nolēmumu veidiem, no kuriem mūs šeit interesē tas, kurš "pieņemts par parādnieku pēc valsts iestādes prasības atlīdzināt maksājumus, kas ir izmaksāti uzturēšanas līdzekļu vietā". Tā kā parasts pieņēmums būs, ka atzīšanas, izpildes vai *exequatur* pieteikums tiek iesniegts atbildētāja pastāvīgās dzīvesvietas valstī, konkrētais nolēmums jau pēc definīcijas būs pieņemts citā valstī.

53. Tādējādi Regula Nr. 4/2009, lai gan netieši, bet atzīst, ka valsts iestādes izmanto tādas jurisdikcijas tiesas, kas nav parādnieka pastāvīgās dzīvesvietas tiesas.

3. Regulas Nr. 4/2009 mērķi

54. Kā es jau uzsvēru, Regulas Nr. 4/2009 parastais mērķis ir uzturlīdzekļu kreditora interešu aizsardzība. Tā tas ir noteikts tās 15. apsvērumā, kas minēto mērķi sasaista ar uzturlīdzekļu prasījumu efektīvu segšanu pārrobežu gadījumos [40].

55. Šo mērķi ir vieglāk sasniegt, ja regresa prasība vai atlīdzināšanas prasība, ko valsts iestādes, kuras likumiski *cessio legis* rezultātā pārņēmušas uzturlīdzekļu kreditora tiesības, varētu tikt celta šā kreditora pastāvīgās dzīvesvietas tiesās. Tas atvieglo uzturlīdzekļu prasījumu segšanu, jo ļoti bieži šajā vietā atrodas arī valsts iestādes galvenais birojs [41].

56. Varētu iebilst, ka ar šādiem nosacījumiem dot valsts iestādēm procesuālo darbību iespēju nedod labumu pašam kreditoram; nav ticami pat tas, ka šādā veidā tiek veicināta samaksa kreditora uzturēšanas tiesību kontā. Atgādinu, ka iesniedzējtiesa to bija apgalvojusi lietā *Blijdenstein* un ka Tiesa noraidīja šo argumentu, uzsverot, ka valsts iestādes piešķir avansus, pildot savas likumiskās saistības [42].

57. Regula Nr. 4/2009 pirmām kārtām attiecas uz kreditoru kā fizisku personu, taču tas nenozīmē, ka mērķis nodrošināt prasījumu segšanu (pārrobežu gadījumos) katrā ziņā būtu ierobežots ar summām, kas pienākas minētajam kreditoram, ja ir notikusi likumiska subrogācija, proti, valsts iestāde *cessio legis* rezultātā ir pārņēmusi prasījumu.

58. Turklāt mana ierosinātā interpretācija stiprina kreditora aizsardzību, piešķirot Regulā Nr. 4/2009 minētajiem tiesu jurisdikcijas noteikumiem zināmu atturošu efektu attiecībā pret parādnieku, kurš apzināsies, ka pret viņu var celt prasību arī ārpus viņa pastāvīgās dzīvesvietas un ka to var darīt arī valsts iestāde.

59. Tādējādi notiek kvalitatīva pārmaiņa salīdzinājumā ar agrāko scenāriju, kas aplūkots spriedumā *Blijdenstein*. Tajā situācijā, kamēr valsts iestāde sniedza sociālās palīdzības pakalpojumus uzturlīdzekļu kreditoram, parādnieks (atbildētājs tiesvedībā, jo neapmaksāja šos līdzekļus) izmantoja savā labā tiesas priekšroku. Šo līdzsvara trūkumu var labot, un tas ir jālabo.

60. Kā jau ir izklāstīts [43], komentējot spriedumu *Blijdenstein*, un puses to atgādina savos apsvērumos, liegt valsts iestādei celt prasību uzturlīdzekļu kreditora pastāvīgajā dzīvesvietā nozīmē atņemt parādniekam stimulu brīvprātīgi pildīt saistības [44].

40 Skat. 45. apsvērumu; iepriekšējie apsvērumi, kā 22. vai 31. apsvērums, sasaista to pašu mērķi ar specifiskiem regulas sniegtiem risinājumiem vai tās konkrētām daļām.

41 Šis arguments, kurš ir iekļauts arī Vācijas valdības apsvērumos (20. punkts), iespējams, ir jākvalificē, ņemot vērā to, ka ļoti bieži parādnieka aktīvi atrodas kādā citā valstī. Katrā ziņā valsts iestāde – vai jebkurš prasītājs –, kuram ir atļauts vērsties sava centrālā biroja atrašanās vietas valsts tiesās, kas sakrīt ar paša kreditora pastāvīgās dzīvesvietas tiesu, vieglāk saņems izpildu dokumentu.

42 Spriedums *Blijdenstein*, 33. punkts.

43 Skat. Álvarez González, S. "Acción de regreso alimenticio y competencia judicial internacional: un nuevo paso en la progresiva delimitación del artículo 5.2 del Convenio de Bruselas", Tiesību akti – Eiropas Savienība, XXV gads, Nr. 6116, 5. punkts, ar citām atsaucēm.

44 Komisijas rakstveida apsvērumi, 25. punkts, un Spānijas valdības rakstveida apsvērumi, 26. punkts.

4. Citi papildu argumenti

61. Manas izvirzītās tēzes atbalstam pastāv vēl viens iemesls, kuram varbūt ir mazāka teorētiska nozīme, bet kuram ir praktiska nozīme: nodrošināt, ka tiesu iestāde maksimāli iespējamā mērā piemēro savus tiesību aktus.

62. Šis arguments tika apgalvots arī sprieduma *Blijdenstein* kontekstā [45], taču pēc tam Tiesa to vairs neņēma vērā, jo tobrīd nepastāvēja dalībvalstīm kopīgs instruments par uzturēšanas saistību lietās piemērojamiem tiesību aktiem [46].

63. Šodien minētajās valstīs (izņemot Dāniju) piemēro Hāgas Protokolu par uzturēšanas saistībām piemērojamiem tiesību aktiem, kurš apstiprināts Savienībā un kura 3. pantā ir noteikts, ka parasti ir jāizmanto uzturlīdzekļu kreditora pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesību akti [47].

64. Tajā pašā kontekstā, ja tiek pieļauts, ka valsts iestāde ceļ prasību uzturlīdzekļu kreditora pastāvīgajā dzīvesvietā, tas noved pie *forum/ius* paralēlisma – kā es jau izskaidroju, normāli ir tas, ka šajā vietā atrodas arī iestādes galvenais birojs. Jāatgādina, ka saskaņā ar Regulas Nr. 4/2009 64. panta 2. punktu "valsts iestāžu tiesības rīkoties tādas personas vārdā, kurai pienākas uzturēšanas līdzekļi, vai prasīt atlīdzību par maksājumiem, kas kreditoram ir izmaksāti uzturēšanas līdzekļu vietā, nosaka tiesību akti, kas nosaka attiecīgās valsts iestādes darbību".

65. Visbeidzot, šādās lietās kreditora pastāvīgās dzīvesvietas pieņemšana par jurisdikcijas kritēriju tiek attaisnota ar procesuāliem tuvuma un pareizas tiesvedības iemesliem, tāpat kā tas ir parādnieka pastāvīgās dzīvesvietas tiesas gadījumā: abi gadījumi ir alternatīvi. Šie iemesli neizzūd, ja prasību ceļ nevis pats kreditors, bet kāds cits (publisks) tiesību subjekts, kas pārņēmis viņa tiesības.

66. Kreditora pastāvīgās dzīvesvietas tiesu iestāde atrodas labākajā pozīcijā, lai noteiktu šīs personas vajadzības; un tāpēc arī labākajā pozīcijā, lai noteiktu, ko konkrēti var pieprasīt iestāde, kura pārņēmusi uzturlīdzekļu kreditora prasījumu [48].

5. Sekas parādniekam?

67. Noslēgumā pievienošu vienu precizējumu par to, kādas sekas parādniekam rodas no tā, ka valsts iestāde, kura *cessio legis* rezultātā pārņēmusi kreditora prasījumu, var celt prasību pēdējā minētā pastāvīgās rezidences valsts tiesā. Uz to atsaucas arī puses, kuras iestājās prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā.

68. Šādas iespējas pieņemšana nenostāda parādnieku – atbildētāju – papildu nelabvēlīgā situācijā: tiesu iestāde, kura skatīs pret viņu vērsto prasību, galu galā var kļūt par to pašu tiesu, kurā kā tieši skarta persona varētu vērsties uzturlīdzekļu kreditors.

45 Ģenerāladvokāta A. Ticāno [*A. Tizzano*] 2003. gada 10. aprīļa secinājumi lietā *Blijdenstein* (C-433/01, EU:C:2003:231), 28. un 29. punkts. Viņš šo argumentu kvalificēja kā "papildu" argumentu.

46 Hāgas 1973. gada 2. oktobra Konvencija par uzturēšanas saistībām piemērojamiem tiesību aktiem bija spēkā 11 dalībvalstīs.

47 Saskanīgi ar *forum/ius* paralēlisma nodrošināšanu Hāgas 2007. gada 23. novembra Protokola par uzturēšanas saistībām piemērojamiem tiesību aktiem 4. panta 3. punktā bija paredzēts, ka, "neskarot 3. pantu, ja kreditors ir iesniedzis prasību tās valsts kompetentajā iestādē, kurā ir parādnieka pastāvīgā dzīvesvieta, piemēro tiesas atrašanās valsts tiesību aktus [..]". Tomēr netiek izslēgti citi risinājumi, kas ir vērsti uz citiem mērķiem.

48 Kā norādīts 2020. gada 4. jūnija sprieduma FX (Prasība neveikt uzturlīdzekļu parādsaistību izpildi) (C-41/19, EU:C:2020:425) 50. punktā, atsaucoties uz 80. punktu ģenerāladvokāta M. Bobeka [*M. Bobek*] 2020. gada 27. februāra secinājumos (C-41/19, EU:C:2020:132), valsts iestādes iesaiste nosaka parāda dzēšanas veidu; taču pēc būtības tā neietekmē nolēmumu par uzturlīdzekļiem, kas paliek negrozīts.

D. Papildu apsvērumi

69. Ja pretēji manai uzturētajai tēzei Tiesa izvēlēsies apstiprināt sprieduma *Blijdenstein* judikatūru, pakārtoti uzskatu, ka tai būtu jāpielāgo tās piemērošanas joma divos aspektos:

– Uzturlīdzekļu kreditora pastāvīgās dzīvesvietas tiesas izmantošanas iespēja nebūtu jāierobežo līdz tam, ka prasība viņam jāceļ *personīgi*[49]. Šis ierobežojums, interpretējot to tīri gramatiski, izraisītu neloģisku rezultātu, ka, piemēram, rīcībnespējīgas personas likumiskam pārstāvim (kas var būt gan fiziska, gan juridiska persona) tiktu atņemta priekšroka pieprasīt uzturlīdzekļus aizsargātās personas pastāvīgās dzīvesvietas tiesās.

– Vairs nebūtu jāapstiprina, ka "turklāt uzturlīdzekļu kreditors, kura vajadzības tika nodrošinātas ar minētās valsts iestādes sniegtajiem pakalpojumiem, vairs neatrodas smagā finansiālā situācijā"[50]. Šis apgalvojums var novest pie tā, ka jurisdikcijas kritērijs var būt atkarīgs no prasītāja (gan uzturlīdzekļu kreditora, gan trešās personas, kas *cessio legis* rezultātā pārņēmusi viņa prasījumu un kas var būt gan fiziska, gan juridiska persona) līdzekļiem, līdz pat pienākumam katrā atsevišķā gadījumā izvērtēt šīs personas smago finansiālo situāciju.

V. Secinājumi

70. Ievērojot iepriekš izklāstīto, ierosinu šādi atbildēt *Bundesgerichtshof* (Federālā augstākā tiesa, Vācija):

Padomes Regulas (EK) Nr. 4/2009 (2008. gada 18. decembris) par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un sadarbību uzturēšanas saistību lietās 3. panta b) punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka iestāde, kas pilda publiskas funkcijas un ir uzturlīdzekļu kreditoram sniegusi sociālās palīdzības pakalpojumus, un *cessio legis* rezultātā ir pārņēmusi uzturlīdzekļu prasījumu, var pieprasīt šo parādu no parādnieka regresa kārtībā tās valsts tiesās, kurā atrodas kreditora pastāvīgā dzīvesvieta.

49 Iepriekš, 33. punkts.

50 Spriedums *Blijdenstein*, 30. punkts.